

Pavla Korpaczewski: **Brazilská konkrétní poezie v letech 1950–1960**

Diplomantka si zvolila nesnadné téma, které u nás nebylo dosud zpracováno, třebaže se v jistém ohledu dotýká i naší literární historie: brazilská tzv. druhá avantgarda konkretistů ze São Paula byla ve světovém měřítku průkopníkem hnutí, v němž sehráli nezanedbatelnou úlohu s mezinárodním dosahem také čeští umělci. Dokonce i kdyby bylo nedošlo k brazilsko-českému osobnímu kontaktu, jeden Čech už byl v brazilských textech v každém případě citován, totiž Jan Mukařovský. Svědčí to mimo jiné o šíři teoretického záběru někdejších sãopaulských mladíků, jejichž experimentální poezie vyrůstala z mimořádné erudice a šla ruku v ruce s produkcí vlastních teoretických textů.

Rozměru diplomové práce by možná bylo spíše odpovídalo podrobné zmapování těchto vztahů a kritické zamyšlení nad tím, na jaké bázi se reprezentanti dvou tak vzdálených a v mnoha ohledech nesouměřitelných kultur setkali, popřípadě do jaké míry mohla být vzájemná recepce zkreslená. Ostatně sama diplomantka – a druhým oborem bohemistka – cítila potřebu vyjít právě z mezinárodního a poté českého kontextu, třebaže chronologicky brazilský experiment českému jednoznačně předcházel, a přísně vzato se tedy k zadanému tématu blížila neúměrnou a vlastně zbytnou oklikou. Mnohem logičtěji – pokud se shodneme, že diplomová práce spadá do sféry diskursivního myšlení – se jeví cesta opačná, tedy vyjít ze zadaného úseku literárněhistorického časoprostoru, definovat pojmy a stanovit chronologii vývoje a z této základny pak dospět k případnému rozšíření. Diplomantka touto cestou nešla a neřídila se ani řadou dalších formálních doporučení, která by byla usnadnila nejen čtení jejího nelehkého textu, ale především samu formulaci předávaného sdělení, nicméně ambice předkládané práce jsou vysoké, takže se k ní pokusme najít adekvátní klíč.

Čistě pro pořádek si řekněme, že „jinakost“ začíná vnějškově názvem práce na vazbě a užším formátem popsané stránky, což by s ohledem na zpracovávané téma mohl být i záměr, ale vzhledem k nevyvážené strukturaci textu to nepůsobí příliš pravděpodobně: po čtrnáctistránkové první části o experimentální poezii obecně, zahájené nepříliš šťastně problematizací názvosloví – ačkoli právě Brazilci byli v pojmovém myšlení velmi přesní –, následuje desetistránková část druhá o československé zkušenosti a poté stěžejní část třetí, v níž tkví těžiště práce. Poslední část má více než sto stran a zahrne dosti nepochopitelně nejen závěr, ale také všechna resumé a bibliografii. Je sice rozčleněna na kapitoly, ale těch je (když nepočítám závěr) celkem třináct, nemluvě o podkapitolách, takže text víc rozdrobí než zpřehlední tím spíše, že určité utkvělé motivy se opakovaně vracejí v nejrůznějších kontextech. Ve výsledku tedy máme dojem roztržitosti, protože se neustále prodíráme hutným textem nabitým podstatnými informacemi, o jejichž závažnosti jsme přesvědčeni, nicméně které nejsou zvenčí dostatečně pojmově uchopeny a utříděny. Čtení by určitě

usnadnilo, kdyby delší citáty, odlišené menším typem písma, byly od zbytku textu, případně od kraje odsazeny, ale to je čistě grafická výtka.

Problém této práce, za níž stojí nepochybně nemalé soustředěné úsilí, tkví v tom, že sama konkrétní – a experimentální – poezie jako taková už zahrnuje vedle svých básnických výstupů teorii či (sebe)reflexi, zasahující do nejrůznějších společenských, ba dokonce exaktních věd a rovněž do jiných uměleckých oborů, takže by k jejímu kritickému uchopení bylo třeba vytvořit metateorii, což je samozřejmě úkol obtížný a patrně i přesahující nároky na diplomovou práci kladené. Pavla Korpaczewski vycházela valnou většinou právě z těchto textů (a platí to i o nemnohých textech zprostředkovaných českými edicemi), nicméně jen výjimečně si od nich vytvořila kritický odstup a vlastně do značné míry přejala i jimi propagovaný způsob v podstatě synchronního vnímání literární tradice a podnětů z jiných uměleckých i dalších oblastí a v určitém ohledu svou práci napsala jako text založený na intertextualitě a pracující částečně i s koláží (která vedle úryvků z jiných textů používá ještě o něco častěji jejich parafráze). Že tomu tak je, o tom svědčí například otazníky na str. 97, kde sice není blíže určena parafrázovaná část textu, ale diplomantka předávající informaci si takto sama klade otázky nad smyslem zprostředkovaného textu, který evidentně interpretuje překladem spíše než výkladem.

Tento způsob má ovšem mnohá úskalí, protože mohou-li konkretisté pojmenovat „organogram“ Joyceovy knihy *Finnegans Wake* jako „círculo vico-vicioso“, těžko lze obdobný vicovský bludný kruh beztrestně, to znamená bez důkazu, že tak činíme opravdu s rozmyslem, aplikovat na akademickou práci. A vzhledem k tomu, že originální znění, uváděné v poznámce alespoň u doslovných citátů, oponentovi perfidně prozradí každý posun v překladu, na němž se teoretická konstrukce staví, dostává se mu do ruky důkazní materiál o stavu pochopení ze strany diplomantky.

Jinými slovy, kdyby se bývala pustila méně okázalou cestou drobných objasnění a stavěla odspodu na jednotkách smyslu, vydávala by se všanc mnohem méně, než když se rozhodla obsáhnout sumu konkretistického vědění od dodekafonie a seriální hudby přes op-art, lingvistiku či teorii informace až třeba po fraktály. Je třeba ocenit, že tuto cestu neohroženě podnikla, proktestila si vlastní průchod konkretistickými texty a zejména při výkladu básnických kompozic dospěla chvílemi k velmi zajímavým závěrům. Současné však nelze pominout nepřehlédnutelné nedostatky.

- Poněkud zbytečné jsou u bohemistky chyby v interpunkci (nejčastěji chybějící čárka na konci vedlejší věty) a další pravopisné prohřešky (*jakoby* pravidelně místo *jako by*), které by se měly vyskytovat tím méně, že experimentální poezie má zvýšenou citlivost vůči grafickému zápisu: bez dodržování normy není experimentu. Takto mylné psaní *Let, let* namísto *Let let* přidáním jediné čárky radikálně mění vztah mezi jen zdánlivě identickými slovy i celé vyznění titulu knihy.
- Trochu na jiné úrovni je pominutí bilingvní povahy názvu *Konkrete Poesie / Poesia concreta* : překlad *Konkrétní poezie / Poezie konkrétní* tuto dvojazyčnost ruší (s. 38). Na druhou stranu nevidím důvod, proč u narážky na Victora Vasarélyho/Vasarelyho

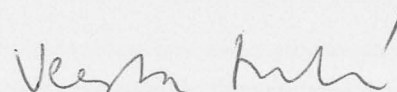
pythicky zachovávat francouzský výraz *unités plastiques* (s. 15), když by překlad *výtvarné jednotky* přispěl k jasnosti výkladu.

- Chybný překlad vůbec nepřijatelně posunuje význam: např. s. 54 *ataúde* a *esquife* jsou takřka synonyma *máry*, *rakev*, nikoli *rakev* a *záchranný člun*; s. 73 *akční didaktika* stojí tam, kde jde spíše o *didaktiku jednání, konání* s příslušnými interpretačními implikacemi pro četbu básně; s. 98, 104 opakovaně uváděno *ovo novelo* jako *vejce staré v novém* místo *vejce klubko*; tyto zdánlivé drobnosti mohou leckdy v textu působit jako motýlí efekt.
- Za nepříliš šťastný považuji překlad sbírky *poetamenos* jako *bez básníka*. Ačkoli ideální protinávrh nemám, nepřipadá mi dobré překládat slovní amalgám, v němž může znít i substantivní ozvuk plurálu (jako např. *prolegômenos*), banální předložkovou vazbou.
- Není mi zcela jasné, proč diplomantka (nebo konkretisté?) ve vztahu ke konkretistické tvorbě pracuje s benjaminovským pojetím *Uměleckého díla ve věku [jeho] technické reprodukovatelnosti* tak, jak s ním pracuje (srov. s. 100, 106, 110, 118), ale ráda si to nechám blíže osvětlit.
- Nerozumím, jak v práci chápat pojem *diskurs*: v pasáži z Bílkovy stati, citované na str. 14, sice vypadla klíčová věta, nicméně je jasné, že tu jde o foucaultovské pojetí; domnívám se, že na s. 67–68 jde spíše o racionální promluvu? Pak ovšem nevím, jak rozumět „výzvam ze strany (...) designu, **diskurzu** či vědy“ ve všech mutacích resumé (s. 129, 132, 135).

Tyto dílčí výhrady však v žádném případě nezpochybňují způsobilost předložené diplomové práce k obhajobě. Dokonce se dá říci, že způsobem neortodoxního podání i promyšlením tématu včetně drobných interpretačních posunů jako by v jistém smyslu navázala na českou tradici teoretické recepce nadnárodních uměleckých snah v nepatrně deformované a mírně zakuklené podobě, a navzdory tomu s nepopiratelným dopadem na domácí scénu.

K obhajobě tedy vřele doporučuji.

V Praze 7. září 2010

PhDr. Vlasta Dufková